

Epigenetické změny DNA a životní styl

Souhrn: Studie GEMINAL naznačuje, že intenzivní změna ve způsobu stravování i celého životního stylu vede k epigenetickým změnám DNA a k modulaci genových aktivit. Tyto změny nám můžou pomoci lépe pochopit roli životního stylu v prevenci i léčbě rakoviny a můžou být použity k edukaci i motivaci pacientů.

MUDr. Peter Pribiš,
Dr.P.H.

životní styl rozhoduje o tom, které geny budou „zapnuty“ a které „vypnuty“

vhodné změny v životním stylu vedou k pozitivní modulaci genových aktivit

úprava životního stylu je vhodná v každém věku a stádiu jakékoliv nemoci

V předcházejícím čísle Practicusu (7/2009) jsem podrobně popsal průlomovou studii amerického preventisty Dr. Deana Ornische, ve které prokázal, že radikální změna životního stylu je schopna zastavit nebo zvrátit progres nádorového růstu u rakoviny prostaty (1). Tato studie byla základem pro jeho další publikaci v roce 2008 (Geminal study), která posunula naše poznání doslova až na molekulární úroveň (2).

Epigenetika

Epigenetika je relativně nový vědecký obor, který studuje reversibilní změny funkce genů bez toho, aniž by došlo ke změnám v samotné DNA. Epigenetické změny jsou transgenerační – jak na úrovni buněčné, tak na úrovni celého organismu a způsobují změnu fenotypu beze změny genotypu. Nejlépe popsané a prostudované epigenetické změny představují rozdíly v metylaci DNA a v modifikaci histonu (3). Změny v prostředí nebo ve výživě jsou schopny aktivovat nebo deaktivovat transkripci různých genů. Prakticky to znamená, že životní styl rozhoduje o tom, které geny budou „zapnuty“ (expressed, up-regulated) a které budou „vypnuty“ (suppressed, down-regulated). Koncept epigenetiky ve své podstatě způsobil úplnou revoluci v genetickém testování, protože např. přítomnost genu pro určité onemocnění ještě neznamená, že na tuto chorobu onemocníme - záleží na tom, zda je konkrétní gen „aktivován.“

Metodologie a výsledky

Metodologii této randomizované studie jsem důkladně popsal v minulém čísle Practicusu, proto nyní pouze stručná rekapitulace. Geminal fáze studie se zúčastnilo 30 dobrovolníků z experimentální skupiny (celá experimentální skupina měla 44 dobrovolníků). Všichni muži měli rakovinu prostaty. Na začátku studie a po 3 měsících všichni prodělali biopsii prostaty, při které vědci získali vzorky normální prostatické tkáně s RNA. Dále byla RNA amplifikována procesem in vitro transkripce a konvertována na modifikovanou cDNA. Aktivace nebo deaktivace jednotlivých genů byla identifikována pomocí CLUSTER analýzy použitím metodologie SAM (significance analysis of microarrays).

Experimentální skupina prodělala v období mezi začátkem studie a druhou biopsií po 3 měsících radikální změnu životního stylu v oblasti stravování, fyzické aktivity a redukci stresu. Účastníci dodržovali nízkotučnou vegetariánskou stravu (hojnost ovoce, zeleniny, celozrnných výrobků, luštěnin a sóji), každý den praktikovali jednu hodinu redukci stresu technikou, kterou si sami zvolili (stretching, meditace, progresivní relaxace, vizualizace, hluboké dýchání atd.) a každý den se minimálně 30 minut fyzicky pohybovali (chůze, běh, plavání atd.)

Modulace DNA a deaktivace onkogenu

Již po 3 měsících intenzivní změny životního stylu byli výzkumníci schopni prokázat, že v normální prosta-

tické tkáni došlo k aktivaci (up-regulation) 48 genů a deaktivaci (down-regulation) 453 genů. Srovnáním s databází lidského genomu bylo zjištěno, že mezi 20 nejdůležitějšími deaktivovanými geny se nacházelo několik významných onkogenů.

Ukázalo se, že prioritní skupina RAS onkogenu (RAN, RAB14, a RAB8A) byla deaktivována. Tyto geny mají funkci androgenních receptorových koaktivátorů a jejich aktivace byla pozorována a vždy zvýšena v nádorových tkáních.

Pravděpodobně nejdůležitější deaktivace byla zjištěna u genu SHOC2. Tento gen hraje důležitou roli při produkci proteinů, které jsou esenciální při aktivaci mitogenních kináz (Mitogen-activated protein kinases –MAPK) u několika tkáňových růstových faktorů. Několik chemoterapeutik se cíleně zaměřuje na deaktivaci tohoto genu při léčbě nádorových onemocnění.

Další velice důležitá deaktivace byla pozorována u skupiny genů zodpovědných za produkci IGF (Insulin like growth factor). Deaktivace IGF vedla k deaktivaci celé řady dalších genů spojených s metabolismem tuků (IGF1R, PIK3C2A, FOXA2, ACADL, PHYH) a sacharidů (PFKFB1, GPD1L, ACLY) v prostatické tkáni.

Aplikace a doporučení

Studie GEMINAL prokazuje, že intenzivní změny ve stravování a životním stylu v relativně krátké době vedou k pozitivní modulaci genových aktivit na úrovni DNA. Tato studie představuje úžasnou možnost v edukaci a motivaci pacientů, který se často ptají, zda má změna životního stylu (ještě) smysl. Je bezesporu, že naše poznání je prozatím částečné a omezené, ale výsledky již teď ukazují význam vlivu životního stylu na zdraví jedince na molekulární, buněčné i celoorganizmové úrovni.

Literatura:

- 1 Journal of Urology 2005; 174:1065-70
- 2 PNAS 2008; 105:8369-8374
- 3 PNAS 2005; 102:10604-10609

MUDr. Peter Pribiš, Dr.P.H. – asistent na oddělení Nutrition and Wellness, Andrews University, USA. Promoval v roce 1988 na Fakultě všeobecného lékařství UK v Praze. V letech 1990–1996 studoval na Loma Linda University v Kalifornii – School of Public Health, kde promoval jako Doctor of Public Health v oboru výživa a epidemiologie. V letech 1997–2003 pracoval jako konzultant a lékařský odborný poradce pro několik organizací propagujících zdraví v ČR a pro německou asociaci Zdraví (Deutscher Verein für Gesundheitspflege). Od roku 2004 vyučuje výživu a prevenci na oddělení Nutrition and Wellness na Andrews University ve státě Michigan v USA. Jeho výzkum se soustředí na oblast zdravého životního stylu, dlouhověkost a omega-3 nenasycené mastné kyseliny.